

УДК 378.013(147)

Андрій Литвинов

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОВАЙДИНГУ ІННОВАЦІЙ ЯК ВАЖЛИВА ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

У статті на основі аналізу науково-педагогічної літератури розглянуто готовність педагога до провайдингу педагогічних інновацій як важливу професійну якість викладача, ознаки та умови її формування, здійснено визначення поняття «провайдинг інновацій», охарактеризовано показники готовності і особистісні та професійні якості педагога, підготовленого до впровадження інновацій у свою педагогічну діяльність. Окреслено й обґрунтовано актуальні напрями подальшого дослідження зазначеної проблеми.

Ключові слова: вища освіта, провайдинг інновацій, готовність, інноваційна діяльність, рівні сформованості, майбутній викладач, педагог.

Постановка проблеми. Глобалізаційні та інтеграційні процеси, що характеризують розвиток суспільства, інтернаціоналізація економіки, науки й культури, динамічні зміни на ринку праці зумовлюють необхідність міжнародної інтеграції в галузі освіти. Головними тенденціями розвитку освітньої системи стають: поглиблення, посилення гуманістичної спрямованості, загальнокультурного та духовного складника; формування у студентів стратегічного мислення, системного підходу під час аналізу складних соціальних і технічних ситуацій; виховання соціальної та професійної мобільності, оскільки мобільність нинішнього світу породжує соціальну мобільність особистості [6]. Необхідність підтримки високої конкурентоспроможності на динамічному ринку праці вимагає прагнень і навичок до самовиховання, самонавчання й самовдосконалення протягом усього активного трудового життя [4].

Інтегрування України в європейський освітній простір зумовлює необхідність усвідомлення та вироблення нових теоретичних основ для реформування та забезпечення ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх викладачів. Означені зміни визначаються взаємодією різних факторів, зокрема: соціально-політичних, історико-суспільних та педагогічних, які формують комплекс проблем. Зауважимо, що особливої уваги потребує утвердження принципів високої моральності, гуманізму та самоцінності як людської особистості, так і її професіоналізму в системі освіти.

Євроінтеграція засвідчує вагомість інноваційних процесів у підготовці та перепідготовці викладачів, де особистість педагога, його роль у процесі навчання і виховання набувають особливого значення [6].

З огляду на це, нова освітня парадигма формується на засадах збереження й розвитку творчого потенціалу особистості, її спрямування на самовизначення, стабільну активну життєдіяльність в умовах соціальних

змін, готовність до сприймання та розв'язання нових завдань. Швидкий розвиток інформаційного суспільства вимагає від особистості творчої активності, застосування інноваційних підходів, креативності мислення та нестандартних рішень. Означені вимоги висувуються сучасним суспільством до майбутнього викладача вищого навчального закладу, творча активність якого дає змогу всебічно проаналізувати й усвідомити значущість педагогічної праці та власного професійного покликання, реалізації творчих потреб, реальної оцінки потенційних можливостей, пошуку новітніх підходів до розв'язання старих проблем і суперечностей.

Аналіз досліджень і публікацій. Учені-дослідники розглядають загальнодидактичні засади професійно-педагогічної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів (О. А. Абдулліна, С. І. Архангельський, С. С. Вітвицька, В. М. Галузинський, О. А. Дубасенюк, М. Б. Євтух, Н. В. Кічук, В. І. Лозова, О. Г. Мороз, Н. Г. Ничкало, О. Я. Савченко); окремі аспекти професійно-педагогічної підготовки у вищих навчальних закладах освіти (І. М. Богданова, В. М. Вергасов, О. І. Гура, В. А. Козаков, М. І. Сметанський, П. І. Сікорський, М. Ф. Степко, В. І. Юрченко); проблеми формування готовності майбутніх викладачів до різноманітних видів педагогічної діяльності (К. М. Дурай-Новакова, Л. А. Кандибович, Л. В. Кондрашова, М. Д. Левітов, Л. В. Никитенкова).

Мета статті – розглянути готовність педагога до провайдингу педагогічних інновацій як важливу професійну якість викладача, її ознаки та умови формування.

Виклад основного матеріалу. Науковці дають різні визначення поняття *провайдинг інновацій*: безперервне забезпечення процесу створення й удосконалення наукової та інноваційної продукції [2]; система для перетворення наукових знань на ринковий продукт з урахуванням інтересів усіх учасників інноваційного процесу [7]; комплексний цілісний процес формування, втілення в життя та подальший супровід системи заходів зі створення і просування на ринок нових товарів чи послуг, чия конкурентоспроможність ґрунтується на використанні нових наукових знань та прикладних розробок – наукоємних продуктів і послуг [3]. Поняття *інноваційний провайдинг* є ширшим, ніж інноваційна діяльність, оскільки його мета полягає в активному формуванні ринку інновацій із отриманням прибутку, використовуючи інновації як товар.

Аналіз наукової літератури дав підстави для визначення *провайдингу інновацій* як комплексного забезпечення процесів створення, розроблення, освоєння, поширення й використання нововведень, що має на меті підвищення ефективності змісту та технологій навчання і виховання.

«Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними

способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії» [5, 277].

Готовність до провайдингу інновацій є передумовою активної суспільної та професійно-педагогічної позиції, що спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності; основою для ефективної діяльності педагога, розкриття творчого потенціалу та максимальної реалізації його можливостей.

Успішне проведення інноваційної педагогічної діяльності передбачає усвідомлення педагогом практичного значення різних інновацій у системі освіти не тільки на професійному, а й на особистісному рівні.

Але залучення педагога до інноваційного освітнього процесу часто відбувається спонтанно, без урахування професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності. Зазначимо, що педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, створюють проблеми в інтегруванні інноваційних програм із державними освітніми програмами, співіснуванні різних педагогічних концепцій.

Не менш важливим є питання застосування та якісної адаптації нововведень у конкретні умови навчання й виховання, упровадження нових педагогічних технологій (елементів) у розроблені курси, які вже виявили свою ефективність. Водночас сліпе механічне перенесення інноваційних елементів на вже перевірені досвідом, усталені методичні комплекси може викликати спрямування уваги на забезпечення самого процесу і втрати частини змісту й глибинної сутності інновації.

Показниками готовності як майбутніх викладачів, так і педагогів, які вже працюють, до впровадження інноваційної діяльності є: «свідоме розуміння необхідності впровадження педагогічних інновацій у майбутній професійній діяльності; обізнаність та орієнтація в нових педагогічних технологіях, знання та розуміння новаторських методик роботи; усвідомлення необхідності в розробці власних творчих підходів, методик, завдань, зорієнтованість на експериментальну діяльність; спроможність до подолання перепон, що пов'язані з організацією та змістом інноваційної діяльності; оволодіння практичними навичками розробки та освоєння педагогічних інновацій» [5, 280].

Аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми дає змогу визначити параметри інноваційної діяльності педагога.

1. «Готовність до здійснення інноваційної діяльності» має такі показники: здатність до самоаналізу, самоорганізації, рефлексії, оціночних суджень; спроможність відмовитися від стандартів педагогічного мислення; прагнення до творчих здобутків; критичність мислення.

2. «Інноваційна діяльність» характеризується такими показниками: варіативність освітньої діяльності; оволодіння методологією творчої діяльності; опанування основних методів педагогічного дослідження;

спроможність до акумулювання й використання досвіду творчої діяльності своїх колег; здатність до активної співпраці та взаємодопомоги.

3. «Результативність» розкрито за допомогою таких показників: формування власних ідей навчання та виховання; розроблення програм, планів, методик і технологій; перевірка інновацій; поширення освітніх інновацій; виявлення інноваційної ініціативи.

Окреслимо форми залучення педагогів до інноваційної діяльності: організація, проведення й участь у наукових семінарах і науково-практичних конференціях з найбільш актуальних питань; проведення стажування у вищих навчальних закладах і науково-дослідних інститутах; творча робота педагогів над науковою темою, проблемою в методичних об'єднаннях; аналіз та узагальнення власного досвіду й досвіду своїх колег; заняття на спеціалізованих курсах із підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; самостійна дослідницька робота.

Стратегія інноваційної діяльності, як кожного викладача, так і всього педагогічного колективу, відповідно до ситуації, має певні часові обмеження, які залежать від обсягу інновації, необхідної кількості організаційних, матеріально-фінансових та людських ресурсів. Зазначимо, що інноваційна педагогічна діяльність є фундаментом для оновлення навчального закладу, створення якісних нових педагогічних методик, ефективного реформування всієї освітньої системи.

Педагоги інноваційного спрямування повинні вміти реалізовувати: педагогічний гуманізм (довіряти вихованцям, поважати їх як особистість, виховувати впевненість у своїх силах, здібностях і можливостях; відчувати зміни в освітніх цінностях, упроваджуючи не «сухе» здобуття формальних знань і навичок, а гуманність у стосунках, підтримку у вільному самовиявленні, розвитку індивідуальності, творчій самореалізації особистості); співпрацю (покропово перетворювати вихованців на спільних творців навчального процесу); емпатійне розуміння вихованців (сприймати позиції вихованців, розуміти їх внутрішній світ, відчувати як самого себе); власну позицію (формувати здатність до творчої самореалізації, виявлення своїх почуттів та емоцій особистістю, яка має власну думку; удосконалення своїх професійних якостей для розв'язання різних педагогічних проблем, ситуацій); діалогізм (уміти слухати та цікавитися думкою дитини, сприяти розвитку міжособистісного діалогу на основі рівності).

У процесі підготовки до інноваційної професійної діяльності майбутній педагог набуває таких професійних та особистісних якостей:

1. Свідоме розуміння необхідності розв'язання актуальних педагогічних проблем сучасного освітнього закладу. Використання індивідуального підходу в процесі навчання та виховання особистості.

2. Актуальна педагогічна позиція. Уміння швидко реагувати на нові досягнення в науці і практиці, використовувати їх для формулювання

освітніх цілей з предмету або певної методики, досягти й оптимально переосмислити їх у процесі навчання.

3. Індивідуальний підхід та новітні педагогічні орієнтири дозволяють легко будувати цілісну освітню програму навчання й виховання відповідно до освітніх стандартів.

4. Здатність до вмілого поєднання сьогоденної реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, коригування освітнього процесу відповідно до критеріїв інноваційної діяльності.

5. Уміння визначати індивідуальні здібності особистості, використовувати їх у процесі навчання.

6. Здатність впливати на розвиток творчих здібностей учнів (студентів), використовуючи інноваційні технології у процесі продуктивної, нестандартної організації навчання й виховання.

7. Використання форм і методів інноваційного навчання з урахуванням власного досвіду, застосування адекватних форм самооцінки та рефлексії.

8. Здатність до адекватного оцінювання, стимулювання вихованців до відкриттів і форм культурного самовираження, бачення позитивного розвитку учнів.

9. Уміння аналізувати відповідні зміни в освітній діяльності, в розвиткові особистих якостей учнів (студентів).

10. Спроможність та прагнення до власного творчого розвитку, усвідомлення цінності, актуальності особистих інноваційних пошуків і відкриттів.

Дослідники вирізняють низку рівнів сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності [5, 281].

1. «Інтуїтивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності». Педагоги цього рівня за особливостями свого мислення та практичної діяльності ставляться до інноваційної проблематики як альтернативи традиційній практиці. У такому випадку основа їх діяльності полягає в емоційній та інтуїтивній готовності для сприйняття чогось нового як такого, а не для здобуття глибоких теоретичних знань особливостей інноваційних ідей чи аналізу педагогічної практики, яка на них базується. Не сформовано педагогічну рефлексію.

2. «Репродуктивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності». До цього рівня сформованості віднесемо педагогів, гарно обізнаних із теоретичним підґрунтям, змістом та реальними новаторськими методиками, їх часто використовують (або їхні елементи) у власній педагогічній практиці. Варто зазначити, що використання інновацій має несистематичний, ситуативний характер. Недостатньо виражено педагогічну рефлексію.

3. «Пошуковий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності» передбачає: педагоги відкриті до експериментальних методик, охоче втілюють їх у своїй педагогічній практиці; висвітлюють власні надбання, не приховуючи помилки (з метою з'ясування причин); аналізують та усвідомлюють педагогічні інновації.

4. «Творчий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності». Педагоги цього рівня застосовують творчий підхід до інноваційної діяльності, мають значний багаж знань щодо новітніх наукових та новаторських підходів до освітнього процесу, охоче використовують наявні й створюють власні. Зазначимо, що важливим орієнтиром педагогічної діяльності є реалізація творчих здібностей в інноваційному процесі.

Знання про свій рівень сформованості готовності до провайдингу педагогічних інновацій дає змогу педагогу спланувати власний саморозвиток, а керівнику – скоригувати інноваційний потенціал колективу, що є одним із важливих структурних компонентів професійних якостей.

Висновки. Планування роботи щодо розвитку інноваційного потенціалу майбутнього викладача як одного з найважливіших складників структурних його професійних якостей можливе за умови вчасного та об'єктивного з'ясування рівня сформованості готовності педагога до інноваційної діяльності.

Освіта – це пріоритетна галузь внутрішньої політики держави, основа прогресу людства. Сьогодні завдання кожного науковця, освітянина та навіть усієї системи освіти і науки України полягає в тому, щоб докласти максимум зусиль для швидкого переходу до ефективної та конструктивної праці в своїй професійній педагогічній діяльності [9].

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія людей є основою для педагогічної діяльності, процес якої спрямовано на засвоєння кожною людиною загальнолюдського досвіду, історично сформовані педагогічні, суспільні, комунікативні та інші цінності, знання та способи дій; формує учасників спілкування як особистості. Отже, педагог та вихованець виступають як носії активного, діяльного, перетворювального джерела [4].

Професійна діяльність викладача полягає у створенні сприятливих умов для всебічного розвитку особистості вихованця, самореалізації, розкритті його творчого потенціалу та індивідуальності [1]. Педагог повинен усвідомлювати свою відповідальність перед учнем (студентом), зважаючи на неоднозначність та складність процесу становлення його як індивідуальності [9].

Сучасний етап удосконалення системи освіти вимагає перегляду й переосмислення педагогічного процесу в цілому, спонукає масово впроваджувати в практику нові концептуальні підходи до організації навчання та виховання на всіх його етапах, проводити адекватний вибір

змісту, методів та форм роботи [8]. На наш погляд, головна мета модернізації освіти полягає у професійному вдосконаленні педагогічних кадрів, насамперед, у процесі магістерської підготовки, оскільки успішне вирішення складних педагогічних завдань, беззаперечно, залежить від педагогічної (професійної) майстерності викладача.

Перспективи подальших пошуків у проблематиці нашого дослідження: матеріали статті можуть бути використані в процесі магістерської підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів, а також у системі фахового вдосконалення педагогічних та науково-педагогічних кадрів, послугувуватимуться основою для розроблення методичних матеріалів щодо впровадження в навчальний процес курсу «Провайдинг інновацій в освіті».

ЛІТЕРАТУРА

1. Аутова П. Р. Технология и современное образование / П. Р. Аутова // Педагогика. – 1996. – № 2. – С. 37–41.
2. Володін С. А. Наукові основи інноваційного провайдингу на прикладі наукоємності сфери АПК / С. А. Володін. – К. : Дія, 2006. – 112 с.
3. Володін С. Інноваційні провайдери – продуценти наукоємного ринку / С. Володін // Економіст. – 2005. – № 5. – С. 84–87.
4. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу : теоретико-методологічний аспект : монографія / О. І. Гура. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДНУ», 2006. – 332 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
6. Євдокимов В. І. Підготовка вчителя в умовах євроінтеграції : навч. посібник / В. І. Євдокимов, Г. Ф. Пономарьова, Л. Д. Покроєва, В. В. Луценко. – Х. : ХОНМІБО, 2006. – 204 с.
7. Провайдинг інновацій : підручник / М. П. Денисенко, А. П. Гречан, М. В. Гаман та ін. ; за заг. ред. проф. М. П. Денисенка. – К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 448 с.
8. ТОВАЖНЯНСКИЙ Л. Л. Основы педагогики высшей школы : учебное пособие / Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, А. Г. Романовский, В. В. Бондаренко, А. С. Пономарев, З. А. Черванева. – Х. : НТУ «ХПИ», 2005. – 600 с.
9. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. – 2-е вид. / М. М. Фіцула. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с.

РЕЗЮМЕ

Литвинов А. Готовность к провайдингу инноваций как важная профессиональная особенность будущего преподавателя.

В статье на основе анализа научно-педагогической литературы рассмотрена готовность педагога к провайдингу педагогических инноваций как важного профессионального качества педагога, ее признаки и условия формирования, дано определение понятию «провайдинг инноваций», показатели готовности, профессиональные и личностные качества педагога, подготовленного к использованию инноваций в своей педагогической деятельности. Очерчены и обоснованы актуальные направления для дальнейшего исследования обозначенной проблемы.

Ключевые слова: высшее образование, провайдинг инноваций, готовность, инновационная деятельность, уровни сформированности, педагог, будущий преподаватель.

SUMMARY

Lytvynov A. Readiness for providing innovations as an important professional quality of a future teacher.

Based on the analysis of scientific and pedagogical literature the readiness of a teacher to providing the educational innovations as an important professional quality of a pedagogue was reviewed as well as characteristics and conditions of his formation. The article deals with the concept of providing innovations as a complex supply of the process of creation, development, formation, spreading and using of novelties, which aims to improve the efficiency of content and technologies of education and upbringing; the definition of the readiness of a teacher to the innovative activity is given. The analysis of scientific sources on an investigated problem allowed determining the parameters of the innovative activity of a teacher: readiness to the implementation of innovation, innovative activity and efficiencies. The forms of teachers' involvement into the innovative activity are outlined, which cover the organization, implementation and participation in researching seminars and scientific and practical conferences on the most relevant issues, carrying out of the internship in higher education institutions, the creative work of teachers on scientific theme, the problem of methodological associations, analysis and syntheses of own experience and the experience of the colleagues, classes at specialized courses for improvement of professional skills of pedagogical staff, an independent research work. The indicators of readiness and ten personal and professional qualities of a future pedagogue, who is prepared to use the innovation in his teaching activity, are highlighted. The levels of the development of the readiness to the innovative educational activity are revealed. The knowledge of the own level of the readiness to providing of the pedagogical innovations enables a teacher to plan his self-development and helps a supervisor to adjust the innovative potential of the team, which is an important structural component of professional qualities.

The results of the research can be used in the process of master training of the students of higher education institutions, and as well in the system of the professional improvement of teachers and scientific pedagogical staff, serve as a basis for the development of methodological materials for implementation of the course "Providing of innovations into education" into the training process.

Key words: higher education, providing of innovation, readiness, innovation, levels of development, future teacher, teacher.